

Terjimeçilik halypasy

mekdebiniň

Category: Goşgular, Kitapcy, Poemalar, Türkmen dili, Ýatlamalar

написано kitapcy | 23 январа, 2025

Terjimeçilik mekdebiniň halypasy TERJIMEÇILIK MEKDEBINIŇ
HALYPASY

Çary Aşyrow edebiýatyň hemme žanrynda-da işlän halypa. Ol terjime sungatyna uly goşant goşan şahyr-ýazyjydyr. Geçen asyryň 50-60-njy ýyllarynda Ç.Aşyrow Türkmen Döwlet neşirýatynyň baş redaktory hökmünde rus we beýleki halklaryň nusgawy edebiýatyny terjime edip, halka ýetirmekde uly işler bitirdi. Şol terjime eserleri öz döwründe-de, häzirki günlerde-de milli edebiýatymyzyň edil türkmen dilindäki eserleri ýaly bolup, halkymyzyň edebi baýlygyna öwrüldi. Onuň poeziýadan eden terjimeleri ýüz müň setirden geçýär. Çary Aşyrowy türkmen edebiýatynyň terjimeçilik mekdebini açmakda, guramakda uly halypa, ussat guramaçydy. Çary aga dünýä edebiýatyny gowy bilýärdi. Şonuň üçin onuň gatnaşmagyndaky terjimeler juda ýerine düşüpdür. Ine, aýdaly, Nekrasowyň rus halkynyň durmuşyny beýan edýän »Russiýada kim şat ýaşaýar?» diýen eseri rus halkynyň gowy görýän eseri ýa-da Taras Şewçenkonyň aradan çykanda Dnepriň kenarynda jaýlanmagyny wesýet eden goşgusy bar. Goşgynyň ady »Wesýetler». Ol dünýä okyjylarynyň arasynda belli. Şoňy Çary Aşyrow türkmen dilinde okanda diňleýjilerde uly täsir galdyrardy. Şeýdip Çary Aşyrow terjimeçilik sungatynyň uly wekili boldy, onuň özüni hem uly şahyr hökmünde orta çykardy. Ol rus nusgawy edebiýatyndan iň köp terjime eden şahyr, özem goşgularynyň köpüsini ýatdan bilýärdi.

Çary aga myhmansöýer adamdy. Ýanyna salama baranymda, ýitirip-tapan ýaly garşylaýardy. Törden orun berýärdi. Geçen günlerini ýatlardy, geljekden söz açardy. Her gezegem maňa halypa maslahatyny berýärdi. »Ganly saka», »Lalyň ogly», »Gökýaýlanyň ýigitleri» ýaly okyjylaryň söýgüsini gazanan poemalaryň, on

bir sany romanyň awtory Çary Aşyrowda aýdara zat köpdi.

Çary aga örän ýatkeşdi. Ol 30-njy ýyllaryň ortalarynda instituty tamamlap, Moskwada aspiranturada okan ilkinji türkmenleriň biridi. Özüniň aspirantura synag tabşyryşy babatda şeýleräk gürrüň beripdi.

□ Şol ýyllarda Moskwada asiprantura girmek aňsat däldi. Şol ýeriň alym-kätibi maňa: »Şu wagt başararyn öýtseň, synag aldyrjak!» diýdi. Menem »Bolýar» diýdim. Taryhdan hemem pedagogikadan professorlary çagyrdy. Ondan öňinçä men taryhdan Batinskiň, pedagogikadan hem Şemsarıowyň ýazan kitaplaryny alyp, şolardan taýýarlyk görüpdim. Ilki biri taryhdan sorag berip başlady. Soraga jogap berýän welin, jogabyma gapdalymda oturan alym-kätip ýyrşarýardy. Nämä ýyrşarýanyňy bilemok. Ondan soň pedagogikanyň taryhyndan başga bir adam synag alyp başlady. Men hem oňa professor Şemsarıowyň kitabyndan jogap berýän. Alym-kätip has beter ýylgyrýardy. Soň olar maňa »oňat» baha goýdular-da gitdiler. Alym-kätip: »Sen gaty mekir, olaryň soraglaryna öz kitaplaryndan jogap berdiň» diýdi. Men »Batinskinem, Şemsarıowanam tanamok, Moskwa birinji gelşim» diýdim. Görüp otursam, menden synag alan professorlar taýýarlyk gören okuw kitaplarymyň awtorlary bolsa nätjek!

Çary Aşyrow Beýik Watançylyk urşuna meýletin gidýär. Agasy Şaly Kekilow bilen bir günde harby wekillige baryp, özlerini Watan goragyna ugratmaklaryny haýyş edýär. Şaly Kekilow söweş meýdanynda mertlerçe söweşip wepat bolýar. Çary Aşyrowa jeň meýdanynda ýeňiş bilen dolanmak miýesser edýär. Gazaply söweşleriň birinde agyr ýaralanan Çary Aşyrowy şepagat uýasy, ermeni gyzy Nina halas edýär. Onuň »Ermeni gyzy» atly goşgusy şonda döreýär. Çary Aşyrow özüni halas eden ermeni gyzy Nina Sargumýan bilen geçen asyryň 50-nji ýyllarynyň ahyrlarynda Ýerewan şäherinde duşuşýar. 1989-njy ýylda Çary aga, ýanyoldaşy Ogulanabat gelneje, refisýor Çerkez Şamyradow dagy bilen Moskwa gitdik. Ninanyň ejesiniň aýal doganynyň Moskwadadygyny eşidip, görme-görşe bardyk. Şol wagtam Ninanyň ejesi Zinaida Prokofýewna, Ninanyň aýal dogany Margarita Artýomowna Aşgabatdan baran myhmanlary gadyrly garşylady. Bu duşuşygy tolgunman synlamak mümkin däldi. Duşuşyk ýadymda berk

galypdy. Margarita şonda öz dogany hakynda şeýle diýdi:

□ Nina 1942-nji ýylda jorasy bilen meýletin urşa gitdi. Siz soň Ýerewanda, ýazyjylaryň gurultaýyna geleniňizde bir ýakyn garyndaşymyz Türkmenistandan gelen bir ýazyjynyň Ninany gözleýändigini habar berdi. Nina şonda uruş wakasyny bada-bat ýadyna saldy. Soň ony siziň ýanyňyza alyp baran bardylar. Nina gaty mähriban zenandy, özem lukman bolansoň, hemmelere kömek berýärdi. Ol 1961-nji ýylda, bary-ýogy 39 ýaşynda aradan çykdy...

Çary Aşyrowyň döredijiliginiň ýene bir tarapy halallyk. »Halallyk« sözi onuň бүтін ömrüniň we döredijiliginiň içinden uly bir akaba ýaly bolup geçýär. Şol halallyk bu mähriban adamyň öz durmuş gatnaşyklaryna ikilik etmändiginden gelip çykýar. Halkyň içinde Çary aga hakynda ýakymly ýatlamalar köp. Onuň eserleri ýadymyzda, goşgy setirleri kalbymyzyň töründe. Çary aga bilen gözel Sumbar jülgesine aýlananymyz, göwnüme, düýn ýaly bolup dur. Ondam bäri ýigrimi ýyla golaý wagt geçipdir. Indi näçe ýyldyr Çary agasyz ýaşap ýörüs. Ol 2003-nji ýylyň 4-nji fewralynda dünýeden ötdi. Ony, öz wesýet edişi ýaly, ejesiniň ýanynda, Gökdepäniň Ýaňgala obasynda jaýladylar. Togsan üç ýaşy arka atyp, öz kábäň ýanynda baky uka gitmek her kim-her kime miýesser etmeýär.

Allaýar ÇÜRIÝEW,

şahyr, Türkmenistanyň Ylymlar akademiýasynyň Magtymguly adyndaky Dil, edebiýat we milli golýazmalar institutynyň uly ylmy işgäri. Ýatlamalar